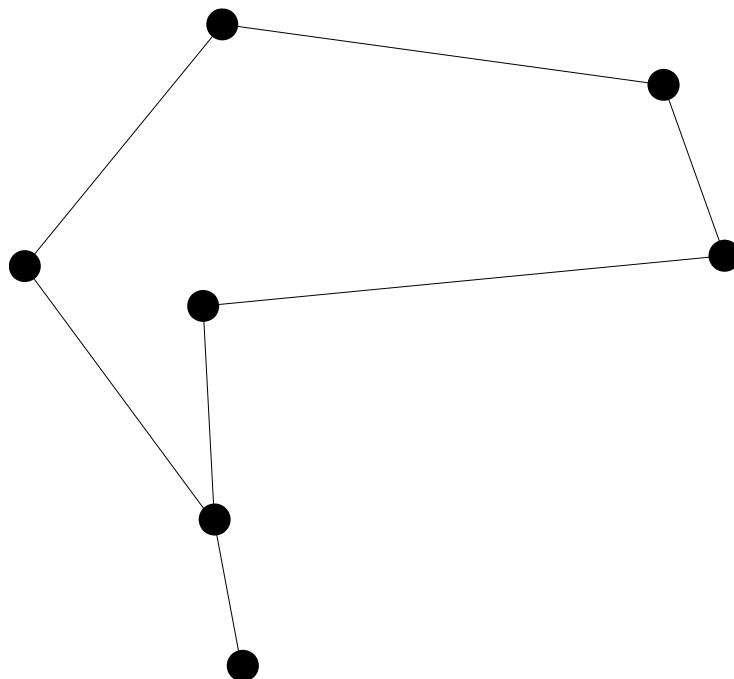

Constel·lació Collserola

Itinerari d'art amb la natura als turons de Barcelona

Sentinella del Cosmos, Volta, Erola, Ra

1 Presentació

Constel·lació Collserola és una intervenció artística que evoca l'univers i la natura dels turons i camins dels barris de muntanya de Sarrià-Sant Gervasi.

El projecte desenvolupa la idea ja esbossada en una de les peces, *Ra*, construïda l'any 2022 per iniciativa del Parc de Collserola i situada al Turó d'en Corts. L'any 2023 l'Oficina de Collserola, departament de l'Ajuntament de Barcelona que gestiona la part de muntanya del districte de Sarrià-Sant Gervasi, va encarregar al Víctor Mata Ventura, autor de l'anterior peça esmentada, la conceptualització d'una proposta més àmplia a l'entorn dels turons d'aquesta zona de la ciutat aprofitant uns fons del foment de turisme de l'impost sobre les estades als establiments turístics de la ciutat de Barcelona (l'IEET).

Les instal·lacions escultòriques de pedra seca que formen part de *Constel·lació Collserola: Sentinella del Cosmos, Volta, Erola i Ra* introdueixen una nova perspectiva artística al paisatge periurbà d'aquest àmbit de la ciutat, reimaginen els espais de transició entre l'espai urbanitzat i el paisatge natural, sovint marcats per contrastos sobtats. Aquestes obres no només aporten una nova dimensió artística i humana a la ciutat, sinó que també conviden la ciutadania a interactuar amb el territori d'una manera més sensible i innovadora.

Més enllà de la creació artística, *Constel·lació Collserola* genera nous diàlegs amb el patrimoni cultural i natural dels barris de muntanya, estableix vincles inesperats i estimula una reflexió crítica sobre l'entorn. Alhora que ofereix solucions creatives i respectuoses, allunyades del pur tecnicisme, per transformar l'espai urbà de manera harmoniosa amb la tradició i el paisatge.

Creiem que l'art i l'escultura a l'espai públic pot convertir-se en un potent mecanisme per intervenir en el territori, ja que permet un redescobriment i una nova valoració de l'entorn i contribueix a la millora dels nostres barris i de la convivència urbana, així com a l'augment de la consciència mediambiental.

El projecte es planteja amb vocació de futur i amb la idea d'anar-lo ampliant amb noves peces i recorreguts

Víctor Mata Ventura (VMV) dirigeix *Dos Punts Documentació i Cultura*, una empresa especialitzada en arxius, gestió documental i cultural. Com a artista i gestor cultural, ha participat en biennals i festivals internacionals de *land art*, i ha realitzat instal·lacions per a entitats públiques i privades. Des de fa quinze anys, impulsa el programa **Arquitectura-Paisatge-Art** a Begues, combinant reconstrucció i creació artística amb pedra seca i altres materials. Ha organitzat *happenings*, projectes educatius i tallers, i ha comissariat una exposició itinerant de *land art*. També ha publicat articles sobre art i paisatge i és membre actiu d'entitats dedicades al patrimoni i al *land art*, com la **Land Art Associació Catalunya**.

La combinació del coneixement històric i arxivístic amb un fort compromís amb la cultura, l'art i la natura constitueix la base d'una projecció artística centrada en el patrimoni, la història, el paisatge i el medi natural. Les instal·lacions escultòriques generen espais idíl·lics de diàleg amb el cosmos, reformulen la percepció cultural del paisatge i reivindiquen una relació harmònica entre l'acció humana i la natura.

Els paisatges culturals i els ecosistemes naturals esdevenen llenç, matèria i eina per a aquestes creacions. Els meteors naturals i els materials que la natura recicla i descompon conformen els elements de treball, sempre amb respecte per l'entorn i evitant la imposició de formes alienes a la tradició cultural del lloc.

Aquesta recerca de simbiosi entre l'ésser humà i el procés natural es materialitza en diverses línies d'intervenció:

- **Arquitectura i Paisatge:** projectes dedicats a la preservació, reconstrucció i difusió del patrimoni arquitectònic històric, especialment de la pedra seca i les construccions tradicionals. També impulsen la revaloració del paisatge rural contemporani i una nova relació artística amb la natura.
- **Memòria i Cultura:** instal·lacions i escenografies que contextualitzen episodis històrics i reivindicacions memorialistes i culturals, promovent el diàleg entre persones, pobles i col·lectius.
- **Natura i Jardí:** exploració de la interacció entre l'activitat humana contemporània, el paisatge cultural i el medi natural, establint noves formes de diàleg amb l'entorn.
- **Performances *land art* compartides:** accions que faciliten el retrobament de les persones amb el seu entorn més proper, alhora que celebren i dinamitzen els paisatges intervinguts i les instal·lacions de *land art* que s'hi integren.

Per consultar l'obra realitzada i l'activitat recent:

www.victormataventura.com

Instagram: @victormataventura

YouTube: @victorvictor3146

Espiera destaca el valor del patrimoni arquitectònic i històric de Santa Lucía mitjançant la seva església parroquial del segle XVI. La longitud total d'ambdós murs és de 11 m, amb una alçada màxima de 1,70 m i una amplada de 0,80 m. (VMV, Santa Lucía de Ocón, 2019).

Encerclament d'11,50 m de diàmetre, amb murs de 0,85 m x 0,80 m, construïda amb pedra calcària, llicorella i gres, mitjançant la tècnica tradicional de pedra en sec. El projecte rendeix homenatge a les tradicions culturals del Mediterrani i la geologia local. Comissionat per l'Ajuntament de Begues (VMV, Parc de la Costeta, Begues, 2019).

Caramell (10,30 m de longitud x 1,50 m d'alçada màxima). Còdols de riu agençats amb tècnica de pedra en sec. Instal·lació tributària al pou de glaç d'Abrera, encarregada per l'Ajuntament d'Abrera. (VMV, Abrera, 2018. Vegeu www.victormtventura.com).

Formes plasma la morfologia del paisatge cerealístic i natural que envolta l'Alzina de l'Aguda (VMV, Alzina de l'Aguda, 2020).

2. Àmbits d'art i paisatge als barris de muntanya de Barcelona. Els Turons com a emplaçament artístic

La part de la serra de Collserola que pertany al municipi de Barcelona forma un conjunt de zones de diversa índole, algunes protegides pel Parc Natural de la Serra de Collserola i altres de naturalesa urbana. Sovint aquests espais es barregen i interactuen, de manera que es fa difícil identificar els límits de les àrees urbanes i les naturals. Per la qual cosa ens trobem davant d'una zona periurbana d'alt valor ecològic on la intervenció humana modela el paisatge i la natura per adaptar-los a les seves necessitats. És així, com els magnífics espais naturals que ofereixen els boscos, turons, muntanyes, cursos d'aigua... es complementen amb manifestacions arquitectòniques antigues: restes arqueològiques neolítiques i ibèriques, masies, edificis i construccions de caràcter religiós, lúdic, sanitari i militar. També amb infraestructura de comunicació i transport, d'observació científica, telecomunicacions, ferroviària, hidràulica, agropecuària o d'indústria artesanal. Des de finals del segle XIX s'hi van afegir cases i edificis d'estil modernista, noucentista, racionalista i de corrents contemporanis fins avui dia. Junt amb les vies de comunicació de més o menys importància conformen un entramat heterogeni d'alt valor cultural que mostra la història de l'ocupació humana d'aquest espai natural antropitzat.

Santa Margarida de Valldonzella 1983, (foto inclosa en la Proposta de recuperació del conjunt de Santa Margarida de Valldonzella redactada per Pep Mascaró l'any 2013, tècnic del Parc de Collserola)

Murets de pedra seca a la Drecera de Vallvidrera (Oficina de Collserola i Roger Soler, 2022)

Més enllà de la creació artística, *Constel·lació Barcelona* genera nous diàlegs amb el patrimoni cultural i natural dels barris de muntanya, bo i establint vincles inesperats i estimulant una reflexió crítica sobre l'entorn. Alhora, ofereix solucions creatives i respectuoses, allunyades del pur tecnicisme, per transformar l'espai urbà de manera harmoniosa amb la tradició i el paisatge.

Amb aquesta iniciativa, Barcelona incorpora un nou estol d'idees, connexions i perspectives que s'ajusten amb la geografia, la geologia i el paisatge cultural de la serra de Collserola. Els veïns d'aquests barris, els barcelonins i visitants en general experimentaran una proposta de simbiosi entre ciutat i natura i se n'adonaran que encara és possible la utopia d'un món millor.

L'alçada màxima de la serra de Collserola no sobrepassa els 516 m del Tibidabo, només set dels trenta-nou turons que conformen Collserola passen de 400 m. Al pla de Barcelona cap dels set turons que ha engolit la ciutat no passa dels 260 m. Precisament per la seva poca alçada la majoria de muntanyes de Collserola reben el nom de turons.

En general els puigs, cims, tossals... o turons han servit a la humanitat per assegurar la vida davant d'inundacions o com a defensa de possibles atacs d'animals o persones. Les poblacions prehistòriques tendien a cercar refugi en balnes i coves ubicades en turons. Els castells medievals, les torres de guaita o defenses es caracteritzen per estar encimbellats en muntanyes aïllades que afavorien la defensa i l'observació. Per algunes cultures els turons també van tenir una connotació simbòlica, religiosa o funerària. Només cal veure els santuaris, esglésies i ermites ubicats dalt d'una muntanya. Així doncs, els turons històricament han estat llocs simbòlics, estratègics, de protecció i espiritualitat. Avui en dia les muntanyes i els turons mantenen el seu atractiu i l'interès per visitar-los. El sol fet de pujar-hi és un al·licient, i una vegada a dalt es converteixen en lloc de descans, observació o capteniment. Assolir el cim es converteix en una

fita, un instant de meditació, una finestra d'observació del paisatge. En aquest sentit, l'alçada i la situació del turó d'en Corts (390 m), del Penitent (409 m), de mas Sauró (332 m) i de l'Espinagosa (306)... situats entre Vallvidrera i Les Planes, ens permet identificar indrets relacionats amb els paisatges naturals, culturals i el cosmos.

Els barris de muntanya de Barcelona ofereixen una riquesa geogràfica, social, paisatgística i natural que constitueix una oportunitat única per al desenvolupament de l'art integrat amb la natura i el paisatge. Carrers, places, espais lliures, antigues pedreres abandonades, zones de transició urbana, turons, muntanyes, boscos, rieres i àmbits de patrimoni arquitectònic rural i urbà es converteixen en escenaris ideals per a la creació artística.

Quan es presenta i conceptualitza adequadament, aquesta diversitat d'espais fa realitat la simbiosi entre natura i cultura que defineix aquest territori tan humanitzat. Així, es crea una plataforma per a l'expressió artística que enriqueix l'entorn urbà i natural, oferint als residents i visitants una experiència cultural immersiva i transformadora.

El Sentinella dels Cosmos amb els turons de Can Castellví al fons. (Victor Mata, 2024)

3. Mediatitzar l'art amb la natura

Les maneres per visibilitzar l'art amb la natura són diverses. La més coneguda és la celebració de festivals internacionals de "land art" que requereixen una organització acurada. També existeixen esdeveniments més modestos però significatius, amb periodicitat anual o bianual, que convoquen diversos artistes. O es pot encarregar a un o més artistes la creació d'una o diverses obres específiques. En qualsevol d'aquests casos el municipi que organitza un esdeveniment d'aquestes característiques adquireix una notorietat cultural destacada, acompanyada d'una experiència social inèdita que permet als visitants obtenir una visió del paisatge contemporani des d'una perspectiva estètica i mediambiental. Aquesta aproximació no només enriqueix la vida cultural del municipi, sinó que també promou la sostenibilitat i la consciència ambiental entre els seus habitants i visitants.

Jupiter Artland (Edimburg, WiC, 2011).

Meditació (Girona, VMV, 2019).

Memòria crea un àmbit de paisatge referit a l'ocupació humana del Garraf. De forma trapezoidal mesura 6,80 x 6,40 x 3,70 x 3,40 m de costat x 0,90 m alçada màxima (CEA Vallgrassa, Parc del Garraf, VMV, 2025).

4. Esdeveniments i certàmens d'art amb la natura

La presència d'una manifestació artística com *Constel·lació Collserola* en una zona natural o periurbana de Barcelona la converteix en una proposta única, atractiva i socialment beneficiosa. Enriqueix la cohesió social, promou el benestar i la salut mental física de la comunitat. A més, millora la percepció dels barris de les Planes i Vallvidrera, i els fa més atractius tant per als residents com per als visitants.

En el futur, aquest projecte podria integrar-se en el circuit de parcs europeus que exhibeixen escultures a l'aire lliure, harmonitzades amb el paisatge. D'aquesta manera, l'art contemporani relacionat amb la natura i el paisatge esdevindria una eina potent per dinamitzar els barris de muntanya de Barcelona, i oferirà una experiència cultural enriquidora i accessible a tothom.

Actualment, Barcelona i la seva àrea metropolitana no compten amb esdeveniments artístics d'art amb la natura o *land art*, impulsats per institucions públiques amb criteris i objectius definits. Per això, *Constel·lació Collserola* emergeix com una iniciativa cívica i cultural que, ara per ara, està formada per un itinerari artístic de quatre instal·lacions distribuïdes pels turons dels barris de muntanya del Districte de Sarrià-Sant Gervasi.

Escalers: compta amb vint-i-nou troncs de pi, acolorits amb pigments naturals. Ocupa una superfície d'uns 1.000 m². Es porta a terme en la primera trobada de Kaminart, certamen de *land art* i senderisme a Nevà, Ripollès (VMV, primavera de 2023).

A Catalunya disposem de pocs exemples d'esdeveniments amb certa entitat i la major part els organitzen persones a títol personal o entitats privades subvencionades per les institucions públiques. Tots tenen lloc fora de l'àmbit metropolità: festival d'art i paisatge Art&Gavarres, organitzat des del 2018 pel Consorci de les Gavarres amb el suport dels ajuntaments d'aquesta demarcació gironina. El certamen d'intervencions artístiques Els Ports Natura i Art organitzat des de 2016 per entitats privades amb el suport de diverses institucions públiques. Les quatre edicions de Natures, festival de dansa i art amb la natura el qual es porta a terme des de 2019 a l'Alzina de l'Aguda (Noguera). El certamen Microscopies organitzat pel Forn de calç Cacis i l'Ajuntament de Manresa des de

2020. Recentment han aparegut Errant. Art i pensament a Gòsol que es porta a terme des de 2022 i Kaminart, projecte d'art i senderisme nascut el 2022 al Ripollès.

La resta de manifestacions i trobades són més modestes i es desenvolupen en diversos municipis sense periodicitat fixa. També existeixen alguns centres d'art permanents que tenen la natura i l'art com a motiu i activitat central: Centre d'Art i Natura, a Farrera (Pallars Sobirà), CACIS El Forn de la Calç (Calders), Natura i Art, Arbar (Port de la Selva), Lo Pati (Amposta), Vallgrassa (Parc Natural del Garraf), La Pahissa del Marquet-Arts-Lletres-Natura (Parc Natural de Sant Llorenç de Munt i l'Obac)... Als països catalans destaquen les quatre biennals de land art que s'han organitzat a Andorra des de 2015 i les residències d'artistes organitzades per València Enclave Land Art des de 2016. A la resta de l'estat existeixen centres i festivals especialitzats d'art amb la natura i paisatge com el CDAN a Osca, festival Arte en la Tierra a la Rioja, Fundación NMAC Montenmedio a Cadis, Museo Vostell Malpartida a Càceres, bosque de Oma al País Basc, Muretes de Arte al Pirineu aragonès i francès, etc. A Europa la pràctica del land art i les seves manifestacions públiques o privades és molt més significativa: França, Itàlia, Àustria, Lituània, Alemanya, Gran Bretanya, Txèquia, Dinamarca, Suïssa i altres països disposen de festivals, biennals, fires, concursos, trobades d'artistes, museus, parcs d'escultures a l'aire lliure i centres especialitzats de reconegut prestigi internacional que valoren i impulsen l'art contemporani de la terra i el paisatge.

West Yorkshire Sculpture Park (Gran Bretanya, Giuseppe Penone, 2011).

Món Dotze és una instal·lació tributària al monestir de Sant Benet de Bages. Feta amb fulles de morera, mesura vint metres de diàmetre en total (VMV, Món Sant Benet, 2017).

5. Proposta d'art amb la natura als barris de muntanya de Barcelona

Les quatre instal·lacions d'art amb la natura ja existents a *Constel·lació Collserola* i els corresponents àmbits de paisatge que conformen els barris de muntanya del districte Sarrià-Sant Gervasi marquen l'inici d'un itinerari únic i innovador que transforma el paisatge periurbà de Barcelona. Obres com *Ra*, *Volta*, *Erola* i *Sentinella del Cosmos* no només embelleixen l'entorn, sinó que també aporten un nou recurs cultural que pot esdevenir un símbol d'identitat per a la ciutat.

Donar continuïtat a aquest projecte comportarà la creació d'un itinerari d'art amb la natura que connectarà els diversos turons de la serra de Collserola i oferirà als residents i visitants una experiència cultural accessible i saludable. L'itinerari convida a descobrir els valors estètics, paisatgístics, naturals i culturals d'aquesta part de Barcelona. Fomenta el civisme, la convivència i la responsabilitat envers la natura, el paisatge i el patrimoni públic.

A més a més, es presenta com una plataforma ideal per desenvolupar activitats complementàries com excursions, itineraris guiats, xerrades d'art, recitals de poesia, actuacions musicals de petit format, edició de guies, vídeos promocionals i esdeveniments que visualitzin una Barcelona sostenible i amable.

El material amb què estan fetes les quatre instal·lacions, pedra llicorella, és el component característic de la serra de Collserola. L'aposta per la tècnica de pedra en sec, garanteix que s'integren de manera natural al seu entorn. En conjunt aporten una dimensió estètica, cultural i paisatgística que sintonitza amb la natura i el patrimoni d'aquesta part de Barcelona.

L'ús de la tècnica de pedra en sec com a recurs constructiu, element social, recurs cultural i element constitutiu del paisatge històric i contemporani de la serra de Collserola ens apropa a la natura i al paisatge d'una forma respectuosa i integradora. Des del neolític el procediment constructiu sense consolidants ha donat lloc a moltes i variades construccions de pedra seca que es poden definir per la seva funcionalitat i ús: delimitació (marges, parets, rases...), apilament o magatzem (clapers, pedregars perimetrals), habitatge (barraques, aixoplucs, cabanes, pallisses), encerclament (corrals, pletes...), circulació (camins, ponts, carrerades...), indústria artesanal (pous de glaç, forns de calç, rajoleria...), hidràulica (cisternes, sínies, pous, cossiols...) i altres usos agropecuaris (arneres, trones, colomars, sitges...).

Instal·lacions com *Erola*, *Ra*, *Sentinella del Cosmos* i *Volta* recuperen aquesta tradició cultural de la pedra seca, que fins fa poques dècades va ser essencial per a la subsistència de les persones. Les infraestructures dedicades a l'agricultura, ramaderia, indústria, habitatge i comunicació que hi ha esparses pel territori en donen testimoni. Fins a mitjan segle XX, Collserola va mantenir una activitat agrícola centrada en el cereal i la vinya. Els marges i les barraques de pedra seca que es conserven, especialment al vessant del Llobregat de la serra Collserola, són testimoni de l'activitat agrícola d'aquell temps. La toponímia ho testimonia: Les Fetjones, collet de la Vinyassa, torrent de la Vinassa...

Les quatre primeres instal·lacions que hem creat es centren en el paisatge astronòmic, estableixen connexions amb la cultura, la història, la geografia i el patrimoni dels llocs seleccionats. A més de la seva funció artística, també serveixen com a punts de referència, orientació i descans per als caminants.

Cada instal·lació, construïda amb la tècnica de pedra en sec, incorpora un banc de fusta de disseny contemporani creat per *Domestic Wild* que complementa l'espai i ofereix als visitants un lloc per a la contemplació, el coneixement, la reflexió i el descans.

Ra: Situada a l'esplanada del turó d'en Corts, al camí que uneix Sant Pere Màrtir i Vallvidrera. Té forma de disc solar i simbolitza la circulació del sol i la lluna. El banc associat presenta una frase gravada sobre la massa forestal i ofereix vistes de la sortida del sol, la plana de Barcelona i el mar. Un marge de pedra seca i els arbres propers formen l'àmbit de paisatge.

Sentinella del Cosmos: Ubicada a la plaça del Firmament, al peu del camí que des de l'estació de les Planes puja al turó del Penitent. La forma cònica d'aquesta obra evoca l'ombra projectada pels planetes en direcció oposada al sol i recorda les cúpules del proper Sanatori Antituberculos de Collserola. Des del banc, situat a prop, es poden contemplar Montserrat, la plana del Vallès i les serres prelitorals.

Volta: Es troba en una petita esplanada al costat del camí del mas Sauró que enllaça amb el camí del Pebràs. Configura una semiesfera per evocar la volta estel·lar visible des de la Terra. El banc associat, amb la paraula "Andròmeda", i els arbres i arbustos circumdants configuren l'àmbit de paisatge.

Erola: És una instal·lació que integra diferents valors: geografia, el cosmos i la memòria històrica, es troba a pocs metres de la creu de terme del camí Vell de Santa Creu d'Olorda. Al banc associat s'ha gravat la frase *Divortium Aquarum* que significa divisòria d'aigües.

Aquestes obres no només embelleixen el paisatge, sinó que també fomenten la connexió entre la natura i la cultura, i ofereixen als visitants una experiència enriquidora i reflexiva.

Àmbit de paisatge 1: Ra, (7 m ø. X 0,70 m alçada màxima.), instal·lada a l'esplanada del turó d'en Corts, ha esdevingut un lloc de guiatge, parada i reflexió per als caminants, ciclistes i visitants. El banc de fusta de *Domestic Wild* proporciona un lloc de descans i acolliment (VMV, 2021).

Les instal·lacions artístiques emplaçades als barris de muntanya de Barcelona han estat dissenyades per resistir el pas del temps i l'ús responsable per part de la ciutadania. Per aconseguir aquesta durabilitat, s'han utilitzat materials naturals com la pedra, la terra i la fusta. Els espais transformats “*artialitzats*” s'integren al paisatge contemporani mitjançant pràctiques de jardineria i silvicultura que evocuen els usos tradicionals agropecuaris i forestals de la zona. Això implica la selecció, poda i integració dels elements vegetals més representatius de l'entorn, així com la rehabilitació de les estructures de pedra seca existents, i es crea així espais culturals idíl·lics que estimulen i pregonen la sensibilitat i la bellesa.

Les intervencions artístiques respecten les dimensions, el relleu i la vegetació originals de cada indret. Es construeixen amb materials naturals i s'adapten a la cultura local bo i establint una relació dialògica amb el lloc. Cada obra, juntament amb el banc que la complementa i l'espai natural i cultural que l'envolta, forma un conjunt totalment integrat amb l'entorn que anomenem àmbit de paisatge “*artialitzat*”.

Erola, Sentinella del Cosmos i Volta formen part de *Constel·lació Collserola*. Construïdes amb pedra llicorella, artialitzen el turons de l'Espinagosa, de Penitent i de mas Sauró (Víctor Mata, Barcelona, 2024).

Cada instal·lació se senyalitza amb una estructura metàl·lica vertical de petit format que conté una breu explicació de l'obra, la seva relació amb el programa *Constel·lació Collserola* i la seva ubicació en el mapa.

Aquestes intervencions als turons d'en Corts, Penitent, Mas Sauró i Espinagosa són només el començament d'un projecte més ambiciós que podria estendre's als altres turons dels barris de muntanya de Sarrià-Sant Gervasi, com el turó de Castellví, el turó del Puig, el turó del Tibidabo, el turó de Mont o el turó de Mira Lluny. Això permetria crear una sèrie d'àmbits de paisatge amb instal·lacions escultòriques i bancs de disseny artístic, envoltats d'un entorn cultural i natural que esdevindria un símbol d'identitat i orgull per als barcelonins.

Constel·lació Collserola revela i transforma indrets invisibles sense ús aparent, paisatges oblidats, espais urbanitzats i zones lliures amb més o menys encert. En qualsevol cas, la població assisteix a la creació de nous llocs de destinació, d'estada i contemplació que, amb el temps, formaran part de la identitat dels barris de muntanya. La percepció del seu entorn proper millorarà gràcies a l'encant, l'acompanyament i la calidesa que aquestes intervencions aporten. D'altra banda, el conjunt d'instal·lacions proposa un nou concepte urbanístic per als barris de muntanya de Barcelona, fonamentat en el desenvolupament i creació d'espais paisatgístics d'art amb la natura.

Àmbits de paisatge de *Constel·lació Collserola*: en vermell els turons de referència, els cercles de colors vermell i groc indiquen *Ra*, *Volta*, *Sentinella del Cosmos* i *Erola*. En verd, els turons susceptibles d'emplaçament: turó de Castellví, turó del Puig, turó del Tibidabo, turó del Mont. (ICGC 2020)

6. Difusió i participació

Constel·lació Collserola es presenta com una proposta cultural innovadora, dissenyada per a l'aprofitament i gaudi del veïnat local i de tota la ciutadania. Els audiovisuals i les guies que s'editin de cada obra o conjunt d'obres poden ser un revulsiu per conèixer aquesta part de Barcelona oblidada per la majoria de barcelonins.

Les visites individuals o en grup a aquests espais que fusionen art, paisatge, natura i disseny poden ser el punt de partida per iniciar activitats culturals de tota mena. El conjunt d'instal·lacions i els seus àmbits de paisatge ofereixen la possibilitat d'organitzar esdeveniments participatius oberts al públic, essencials per donar a conèixer el patrimoni natural, rural i urbà de la serra de Collserola i la seva connexió amb Barcelona.

La difusió i dinamització social de *Constel·lació Collserola* tenen com a objectiu involucrar les persones en l'experiència cultural, el coneixement del seu entorn i la convivència amb la natura. Les activitats realitzables inclouran visites guiades, tallers de pedra seca, exposicions de *land art*, participació en xarxes socials, conferències, publicació de guies en format paper i/o digital, arxius del programa (audiovisuals, fotogràfics, textuais), organització de “happenings”, esdeveniments especials, entre d'altres.

Els “happenings” es conceben com a manifestacions culturals que celebren, fomenten i dinamitzen els àmbits d’art i paisatge. En aquests esdeveniments el públic assisteix als diversos actes i participa en una acció o *performance* compartida. També inclouen la participació d’artistes de diverses disciplines: accions performatives, música, escultura, poesia, dansa, teatre visual... El caràcter didàctic es reforça amb una mostra de llibres de paisatge, art de la natura,

exposicions, xerrades... Tot plegat permet fer realitat la simbiosi entre l'acció humana i el procés natural (Vegeu els nou happenings organitzats per la LAAC des de l'any 2010 fins a 2022 a <https://victormataventura.com/happenings>)

Happening 2015 a la Massana (Andorra) en el marc de la primera Biennial Internacional de Land Art d'Andorra. En primer terme l'obra Aprisió, a mig pla Laia Estruch amb la performance Llenya i al fons l'acció compartida Escenari de la terra (VMV, 2015. Vegeu www.victormataventura.com).

Barcelona, 18 de febrer de 2025

**Districte de
Sarrià - Sant Gervasi**

Oficina de Collserola. Districte Sarrià-Sant Gervasi
Edifici de l'estació de les Planes de Ferrocarrils de la Generalitat.

Dos Punts Documentació i Cultura - Land Art Associació Catalunya
Víctor Mata Ventura

Volta

Paisatge estel·lar

Instal·lació al turó de Mas Sauró (Mas Sauró)

Barcelona, 18 de febrer de 2025

**Ajuntament de
Barcelona**

**Districte de
Sarrià - Sant Gervasi**

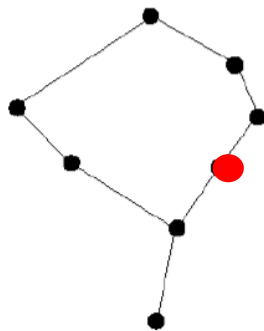
Víctor Mata Ventura

Volta, és una instal·lació de pedra seca, situada al camí de mas Sauró, núm. 51-57, del nucli de mas Sauró al barri de Les Planes de Barcelona. Es pensa, dissenya i concep per formar part del programa *Constel·lació Collserola* que té per objectiu transformar artísticament el paisatge dels barris de muntanya de Barcelona. S'inscriu dins el moviment artístic d'art amb la natura o "Land Art" i es basteix amb recursos naturals propis de la serra de Collserola, pissarra i fusta de roure per al banc.

Constel·lació Collserola

Itinerari d'art amb la natura als turons de Barcelona

El punt vermell indica la posició de Volta dins l'itinerari

1. Proposta artística

Volta és una instal·lació que dialoga amb el cosmos, la geologia i el paisatge cultural de l'indret i estableix un pont entre l'univers i la terra que habitem.

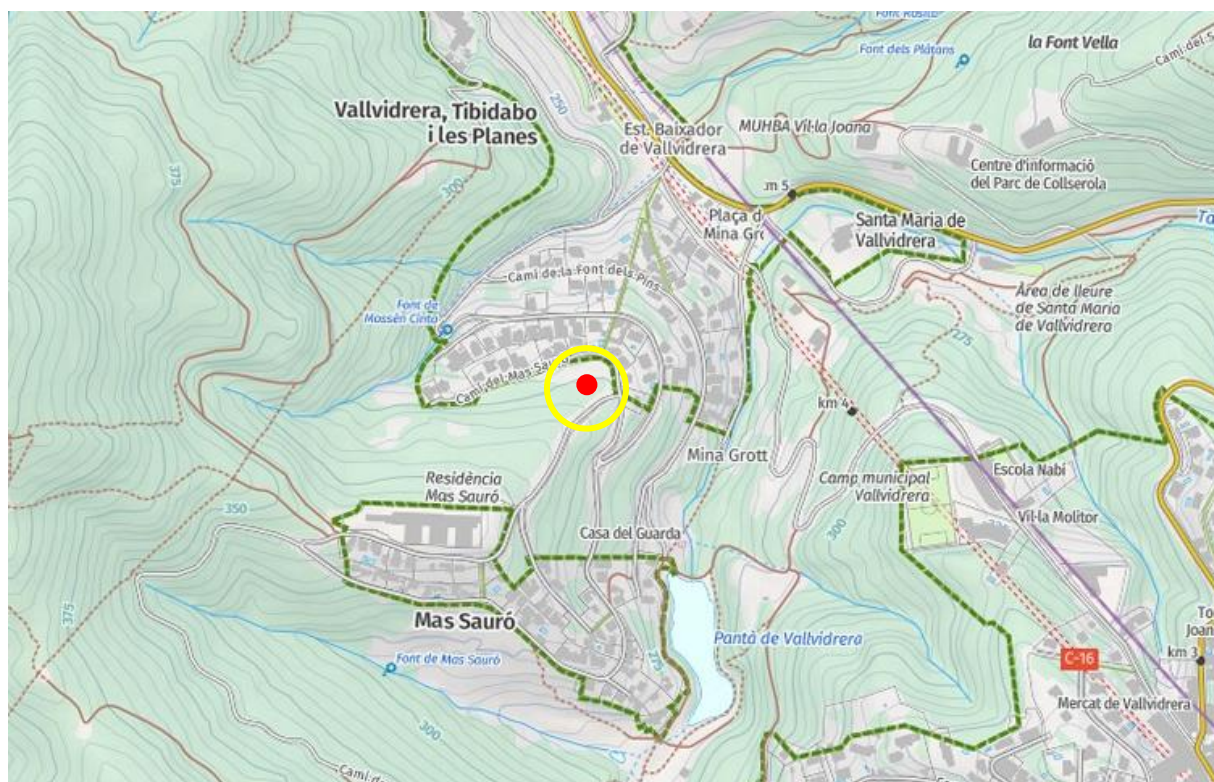
La seva forma en cúpula és la materialització a petita escala de l'esfera celeste com a construcció mental per a mirar el cel i poder situar els astres i representar els moviments dels cossos celestes amb l'horitzó com a límit i nosaltres al centre. Els troncs de fusta pigmentats fan referència als estels de la constel·lació Andròmeda que també inclou la galàxia del mateix nom. La constel·lació representa la princesa Andròmeda, filla de Cefeo i Casiopea, que fou rescatada per Perseo del monstre marí Cetus.

Es situa al final de les escales Ciureny que uneixen el Baixador de Vallvidrera amb el cim del turó de Mas Sauró on ara hi ha la residència per a discapacitats de la Generalitat i abans hi havia l'antiga masia de Mas Sauró. S'ubica en un pla elevat de 300 m² en una petita esplanada coberta d'herba, envoltada d'alzines, roures, pins i arbustos.

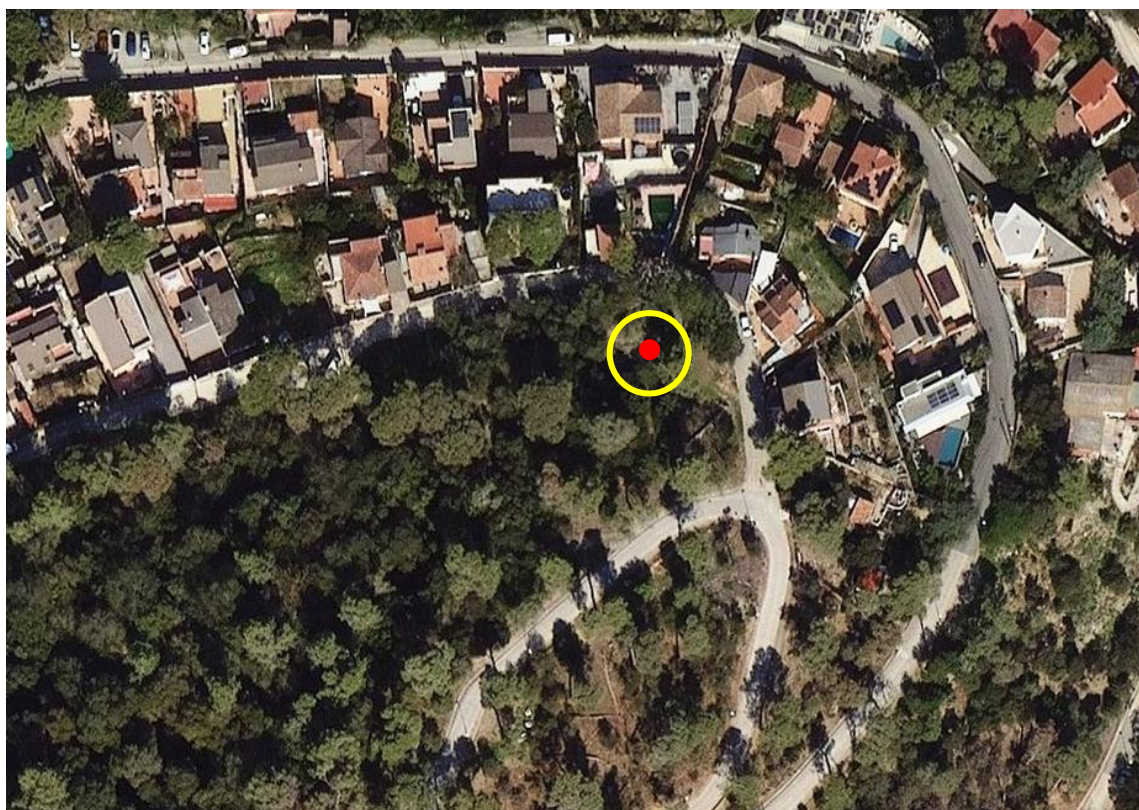
El banc que l'acompanya, fet amb fusta local, potencia l'espai d'art i natura i afegeix un altre element estètic a l'àmbit de paisatge. La construcció amb la tècnica tradicional de pedra en sec i amb pedra natural de la zona i troncs de pi evidencia la profunda interconnexió amb la natura.

Volta esdevé una presència, fins a cert punt artificiosa i virtual com a la representació del univers abans esmentada, però adaptada a l'entorn i relacionada amb la història i els camins del nucli de Mas Sauro.

Esdevé guia, recer, lloc de contemplació i reflexió per al caminant i ens recorda la fragilitat i la bellesa del nostre entorn natural i cultural.

Ubicació de *Volta* al nucli de mas Sauró (ICGC, Topogràfic).

Ubicació de *Volta* al final de les escales Ciureny (ICGC, 2023).

Cúpula de pedra llicorella i fustes pigmentades que evoquen la constel·lació d'Andròmeda (VMV, 2025).

L'àmbit de paisatge permet gaudir d'un lloc d'estada i contemplació (VMV, 2025).

Volta i el banc creen un espai de benestar i trobada en la petita esplanada (Oficina de Collserola, 2025).

Volta emergeix entremig de la vegetació (Oficina de Collserola, 2025).

2. Fitxa tècnica

Promotor i coordinador: Oficina de Collserola. Districte Sarrià-Sant Gervasi, Ajuntament Barcelona

Idealització, disseny: Víctor Mata Ventura

Equip de treball: Víctor Mata + Júlia Mata + Jordi Sànchez

Denominació: VOLTA

Emplaçament: esplanada d'uns 300 m² al camí del mas Sauró, 51-57.

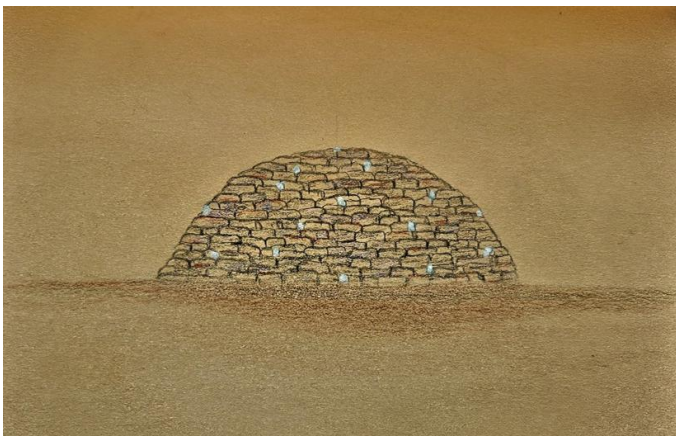
Estructura: casquet esfèric de 4,60 m $\varnothing$ x 1,40 m d'alçada màxima.

Material: 15 m³ de pedra llicorella de diverses mides triada manualment a la pedrera. Càrrega. Elements lumínics: 23 trossos de fusta de pi tractada (0,35 m x 0,12 i 0,14 m $\varnothing$) impregnats amb pigment blanc fosforescent. Banc de fusta de roure tractada de Domestic Wild

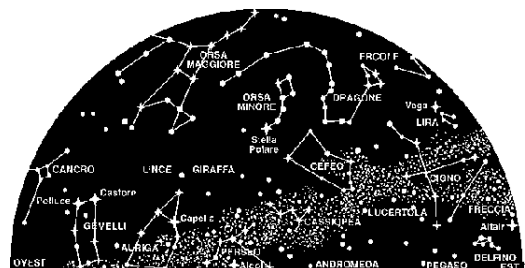
Concepte: *Volta* es conceptualitza d'acord amb la temàtica del programa *Constel·lació Collserola*. Evoca la immensitat de la volta estel·lar, marc de referència per representar la posició i els moviments dels cossos celestes. Pren forma a través d'una cúpula de pedra, situada sobre una petita esplanada als antics terrenys de la masia de Mas Sauró. La seva estructura incorpora diversos troncs de fusta pigmentats, que relacionem amb els principals cossos celestes que conformen la constel·lació d'Andròmeda, la qual també inclou la seva icònica galàxia.

Integrada de manera orgànica en un entorn periurbà poc urbanitzat, *Volta* s'inscriu plenament dins el paisatge natural i cultural de la serra de Collserola. A més, ret homenatge a la mitologia clàssica, tot evocant la història d'Andròmeda, la princesa que, segons la llegenda, va ser rescatada per Perseu del monstre marí Cetus.

Dibuix i maqueta conceptual:

Alçada màxima: 1,40 m aprox. Diàmetre: 4,60 m. Material: 15 m³ pedra llicorella.

Barcelona, 18 de febrer de 2025

Oficina de Collserola

Víctor Mata Ventura